

შემოსავლად. აქედან ინდოეთში გაემგზავრა. ამ გზას ის მოჰყვანდა 11 თვეს. ამ სხვის განმავლობაში ვინ იცის რამდენი გაჭირვება მან არ გამოაჩინა. აფრიკის ნაპირებზე ანა ერთსელ შეპრობადა სხვა-და-სხვა გეგმურ ხალხებს, არა ერთსელ ახსენებულა მას წინააღმდეგ თა ვისივე ვაჩი: უკანვე დაუბრუნდეთ, თვარა დაეიღუპებითო. მარა კურავითარ დაბრუნებულა მერ დასკვია უკან, ვერ გაუტკეს გუელი და ნამდვილი გემგნითი გაეუფლებათ გაბლიტანა უოგედივე ასლ-გ-სე გამამ (სულ 30 წლის იყო). მან დაასრს ასლ აღმოჩენილ ადგილებზე თავის თანამგმარულეთ ასლ-შენებმა და მეორე წელს იმვე გზით დაბრუნდა სამშობლოში.

სმა მის აღმოჩენასზე უკვე მოუფინა მთელ ევროპას და ის დიდი ამბით მიიღეს სამშობლოში. ინდოეთის ბაჰანი გისად პორტუგალია და მის მმართველათ ვასკო დე გამა. მარა მას უკერი აღარ დატლდა, ის 1524 წ. ინდოეთში გადისკვდა. პორტუგალია ასლ-შენი წყალობით გასიღო და გამდიდრდა და ერთი ძველა-მოსიდა სასულ-მწიფოთ შეიკნა. მარა მას ჩქარა გვერდში ამოუდგა ინგლისი; გამას აღმოჩენილი გზით მანვე ისარგულდა და უკლებდა ინდოეთიდან პორტუგალიელნი გამორკვა. პორტუგალია თანდათან დაიწია, დასუსტდა და დაეცა, ხოლო ინგლისმა თანდათან აიწია, გამდიდრდა და პირველ სასულმწიფოთ გადისკვდა და ინგლისის უკერავს ინდოეთი და აფრიკის სამხრეთი ნაწილი, სწორეთ ის, რაც პორტუგალიელმა მოგზავრამა აღმოაჩინა. ვასკო დე გამამ ინგლისისთვის იმემაკა; აი როგორა უოფილა გისანი ისტორიის!

პ ა რ ტ ი ო ბ ა .

პარტია, დასი—აი რა აფრიკისა და ამინებს ჩვენ საზოგადოებას! პარტია, დასი—აი რა ახარებს და ამოძრავებს ჩვენ საზოგადოებას! რა მოჩვენება ეს? საადნ წარმოადგება ეს ორნარი შეზღუდულება? ნუ თუ ეს დასაჯერებელია? დაბი, ეს დასაჯერებელი ვახლავს, ეს სრულ სინამდევლეს შეაკავს. ეს მოვლენა ნაოლათ აღზღუდავს ჩვენი საზოგადოების მღვამარებას, მის სულის კეთებას და მისწრაფებას. მას ამინებს ისეთი პარტია, რომელიც რაიმე აზროვნების, იღვის რე მიმართულებებს მატარებელია. პრინციპი, დედა აზრი, შეზღუდულება ყველა ამას ის აღმატრათ და ეჭვის თვლილი უყურებს, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ეს ახალი, განსხვავებული და ცხოველმყოფელია. დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ დღეს არსად ისე არ იდგენება ახალი აზრი, როგორც ამ ჩვენ საზოგადოებაში. და რომ მას უფლება ჰქონდეს თითოეულ ასეთ მოაზრეს ისეთსავე

კოცონზე ვაგზავნიდა, როგორითაც, ოდესმე რაჟის ლიტის-მეტყველნი მოწინააღმდეგეთ ანადგურებდენ ხოლმე. ვასაშტერებელი მიუტარებლობა, გონებრივი თვით-პყრობელობა, თავის-თავის ვაკერება და სხვისი მიუღვარება — აი, ნიწნობლივი თვისება ქართული საზოგადოების. ეს, ასე ვთქვათ, ერთნაირი ვაჯებია, რომლის თითოეულ რგოლს თითო ასეთი პირი შეადგენს და ასე გარს შემორტყმული აქვს მთელ ხალხს, მთელ ერს. ჩვენი საზოგადო აზროვნების აღორძინება და ვანეთარება ამ ვაჯების თანდათან დამსხვრევებს მართხვებს. უამისოთ არ არის ზრდა, არ არის წინ მსვლელობა. რე როცა ასეთი აღორძინების ნასახს ხედვეთ, მის ცვაღს ამჩნევთ — ატყდება ერთი ვი უშველებელი: დავილუბეთ, გელალოტბენ, შორის ჩვენგანო. აი ამას უწოდებენ პარტიობას, დასობას, რაც ვითომ მომავლენიბელი ცოდედა ქართველი კაცისათვის. სამავიეროთ მათი სანატრელი სავანია მეორენარი პარტია — პარტია გამორჩენის, გამდიდრების, ვანდიღების. საარჩევნო პარტია — აი რას მოჰკავს ისინი მოძრაობაში. ვიხის მიზართყვანს და შეხარის ჩვენი საზოგადოება. ის იბრძვის, ძალ ღონეს ჰვენტავს, ალიაქოთს აყენებს, ჰკონია ეს არს ქვეყანა ვადაპარუნა, მარა ყოველივე ეს უბრალო ფართ-ფურთობა და მეტი არაუეარი. მართალია ის იბრძვის, მარა არა რაიმე საზოგადო საკითარებისათვის, არამედ თავის საკუთარ საკვებლობისათვის. და ამაში მონაწილეობას უღებულებ ყველა ვანურჩელებათ ვანათლებიას რე მღვამარეობისა. ეს ის ხალხია, რომელიც ასე თავ-ვამოღებით დღენის აზროვნების სხვა-და სხვაობას. ეს ჩვენი ერის ის ნაწილია, რომელიც ავანონებს: თავი ყველას ერთნაირი ჰქონდეთ, ხოლო ქისა კ სხვა-და-სხვანაირი ვანება ერთ წერტოლზე შეაჩერეთ, ხოლო მადა კ ვანავითარელი! ვანხეთილედა ჰამა-სამაში, ერთობა აზროვნებაში — აი მათი სახელმძღვანელო დედა-აზრი. ის რომელიც რომელსამე დასს ეკუთვნის — ჩამოსახარება, ხოლო ის, რომელიც კი ადვილს ეტრევის — პარტიე-საკეში და დეაულ-მოსილია! საზოგადოების ამაზე უფრო ვადამენება შეიძლება? უძომობის და უმოქმედლობის ამაზე უფრო ვაღმერება მოსახერხებელია? მარა, მაღლობა ღმერთის, ხალხს ერთი ვაჯუღს დაეცემა სრულიად არ მოასწავებს მთელი ხალხის დაცემას. პარტიე, ეს მისი სოციალის და ვან-მართელობის ნიშანია. როცა ერთი რომელიმე კლასი თუ წრე თავ-დაღმართში ჩადის, მეორე კლასი თუ წრე, მეორე მხართ, თავ-აღმართში ამოდის და შესაფერ აღავს იჭერს. თუ ჩვენი საზოგადო ერთი-ერთობა ირდევდა და ნელ-ნელა სამარემე ეშვება, სამავიეროთ მე-

ორე გვაჩი ურთი ერთობა მუშავდება, მეორე მიღ-
რეკილება გროვდება და ცხოვრებას საფუძვლათ
ედება. და იმ ეს ამომავალი ძალა, ეს ამომავალი
სახე-ვადობა შეადგენს ჩვენ ერთად ერთ საძირკველს,
ჩვენ ერთად ერთ მერმისს. ამ ძველის ნარევა
და ახალის შენება წარმოებს ერთ და იმავე ანგავს,
ერთ და იმავე დროს. ამიტომ ისინი ისე არეულია
ერთმანეთში, რომ აღმაინა უჭირდება მათი ვადარ-
ჩევა, განაწილება ზე შესაფერი ალავის მიჩენა. ეს ბაღებს
საერთო უაზრობას, გამოურკვევლობას და უგზო-უკე-
ვლობას. უკლებლად ვარკვევა ამ დას-ს, შეგნება ამ მიმდინარე-
ობის, გათვალისწინება ყველა მისი მხარეების — უმთავ-
რესი საგანია საზოგადო მოღვაწეობის. ეს მით უფრო სა-
ჭიროა, რომ სწორეთ აქ უნდა მოიპოვოს თავ-
გასამართლებელი საბუთი ყოველ ნაირ პარტიობამ
და მიმართულებამ. მხოლოდ ამ შემთხვევაში იქნება
აზრის სხვა და სხვადა ბუნებრივი, შინაარსიანი და
ცხოველ მყოფელი. ის დასი, რომლის არსებობას
მიზეზი მდგომარეობს არა ცხოვრების სიღრმეში, არა-
მედ აღმაინთა ფანტაზიაში — არ არის ღირსი ამ სა-
ხელ-წოდების და რაიმე ყურადღებისა. ის უზარალო
ოცნება და ოცნებასავით ვარკება. ხოლო ის დასი,
რომლის მიდრეკილება ცხოვრების მიდრეკილება
ეთანხმება, მის დედა-ძარღვს აღბეჭდეს და თავის
არსებაში ატარებს — არის დასი ნამდვილი, ძლიერ-მო-
სილი და შეუწყველი. და მას ეკუთვნის მერმისიც.

ახლა ვიკითხოთ: შესაძლებელია ჩვენში ასეთი
პარტიობა? არის ამის ნიადაგი? ჩვენი ცხოვრება იძ-
ლვეა ასეთ პირობებს?

დღეს აღარავისთვის სადაო არ უნდა იყოს ის,
რომ ჩვენი ქვეყნის ყოფა-ცხოვრება ამ უქანსკულ
ოცოცდათ წელიწადში შეიცვალა და დღე მულამ
იცილება. ეს ცვლილება პირველ ყოვლისა ნითა-
რი ხასიათის არის. ხალხის მოთხოვნილება გავრავლ-
და, გართულდა და გაძლიერდა. მისი დამკაყოფილე-
ბა არ შეიძლება და ძველი წესით, ძველი იარაღე-
ბით და მით იძულებული შეიქნა ახალი პირობების
შეწყობა, ახალი საშუალებების გამოანახვა და არსო-
ველმა ფეხი აიღვა და აქეთ-იქით ვუქან-გამოქანა.
ჯერ მან მფურინების ნაყოფი ბაზარზე გასაყიდა
გაიტანა, ამით ფიქრობდა ყველა თავის მოთხოვნი-
ლების გასტუმრებას. მარა ჩქარა აღმოჩნდა, რომ
ასეთი სამფურნეო აღებ-მიცემობასათვის ფართო ბა-
ზარია საჭირო, ხოლო სამფურნეო ქვეყანაში მიწის
ნაყოფს ძლიან ცოტა გასაყიდა აქვს, ვინაიდან დი-
დი უმრავლესობა მფურინი არიან. ამიტომ აუცი-
ლებელი გზაა ცხოვრების სხვა წყარო მოგნათ,
წარმოების სხვა დარგისთვის მოკლადნათ ხელი, ახლა
სოფელმა იწყა თავისი საზღვრებიდან გამოისვლა და

მოედგა ყველა იმ ადგილებს, სადაც კი ფული შეი-
ძინებოდა. ვღებ-კაცი ფულის გამოყიდა და ფულმა
კიდევ ის ქალაქებში და სხვა სააღებ-მიცემა ცენ-
ტრებში გაიტაცა. ის კეთილ, რომელი საუფულო-
ბის განაშენობაში თავის ადგილებს არ აძირკვია,
ახლა დაიძრა და კარ-ჩაკეტილობიდან გამოვიდა.
უშველათ აქ იწყება მის ცხოვრებაში სრულიად
ახალი ხანა; ახალი ურთიერთობა. ეს ხანა მოკალა-
ქობრივი ხანაა, ეს ურთიერთობა მოკალაქობრივი
ურთიერთობაა. მისი ასეთი ნეთიერა მდგომარეობა
კველის მის განებრივ მდგომარეობასაც. მისი მამა-
პაპური წარმოდგენები, გადმოცემული ზნე ჩვეულებ-
ები აღარ ეთანხმებიან თანამედროვე პირობებს და
ნელ-ნელა ჰქრებიან. ასე და ამნარათ ნელი,
მარა შეუჩერებელი პროცესით წარმოებს ჩვენი
ქვეყნის ნეთიერი და განებრივი განახლება. და
განა ამ გზაზე მთელი საქართველო გამოვიდა? არა,
ამ მხრით შეგვიძლია ის ვაყვით სამ ნაწილათ: პი-
რველი — უმცირესი ნაწილი — უკვე შედგა მოკალაქე-
ობის გზაზე, მეორე — უდიდესი ნაწილი — ირუყევა, კი-
დეც დააღწია თავი ძველებურ ცხოვრებას და ევრც
დააღწია, ის, ასე ეთქვათ, ახლა იბადება ახალი ცხო-
ვრებისათვის, ხოლო მესამე ნაწილი — კიდევ უფრო
დიდი — ჯერ მამა-პაპურ მდგომარეობაშია ჩარჩინი-
ლი. პირველი შეიკის ახალ საქართველოს, მესამე
ძველს, ხოლო მეორე მათა შემაერთებელი გზა და
ხიდა. პირველი, როგორც ეთქვით, უმცირესობაა,
მარა მნიშვნელობით და ძალ-ღონით ყველა დანარ-
ჩენზე უდიდესი და უძლიერესია. მხოლოდ ის დგას
ნამდვილ ევროპულ გზაზე, მხოლოდ ის არის მებ-
მული თანამედროვე ხანის უღელში, მხოლოდ ეს
მიმდინარეობაა მერმისის მქონებელი და დანარჩენი
ორი ნაწილიც აქეთ მიმართება. ერთი სიტყვით,
ჩვენი ხალხის პროგრესული ნაწილი პირველია და
ეს თანდათან მრავლდება რიკებით ძლიერდება გავ-
ლენით. და ის აზროვნება, ის მიმართულება, რომ-
ლის საძირკველი და გასამართლებელი საბუთი აქ
ინახება, არის თანამედროვე აზროვნება და მკვიდრი
მიმართულება. ის დასი, რომელიც ერის ამ ნაწილის
მეთაურობას და წინამძღოლობას კისრულობს, არის
დასი მერმისის.

მეტყვიან: ეს განა დანარჩენი ორი ნაწილის
უფურადღებობას არ მოასწავებს? უმცირესობის სამ-
სახური განა ქვეყნის სამსახურს ნიშნავს? რასაკვირ-
ველია, ყოველთვის არა, მარა, არის უმცირესობაც
და უმრავლესობაც; ერთი უმცირესობა თანდათან
ჰკარავს ნიადაგს და საიქოსკენ მიემგზავრება, ამის
სამსახური, მხოლოდ რეაქციონერთა ხელობაა. მე-
ორე ნაირი უმცირესობა კი თანდათან იძენს ნ ადას,

მრავლდება და ბოლოს ცხოვრების თავ და ბოლოთ ხდება. აი ამის სამსახური, არის იმავე დროს ქვეყნის სამსახური. სწორეთ ასეთია ჩვენი ერის ის ნაწილი, რომელიც ლუკმა-პურისთვის თავის კუთხიდან დაძრულა. უკან ჩამორჩენილი ნაწილი, მოწინავეთა რაზმში გადადის იმდენათ, რამდენათაც მას ძველებური ნივთიერი საფუძველი ეტარევა. ხოლო ეს ნეტევა აუცილებელი და მუდმივია. მამასადამე დანარჩენი ორი ნაწილს პირველში გადასვლა აუცილებელი და მუდმივია. აშკარაა, პირველის მეთაურობა — ეს მგორის და მესამეს მეთაურობაც არის, რამდენათ ეს დახანგებული პირობებიდან წთავისუფლდება და ახალ პირობებში ღვება. ერთი სიტყვით, პარტია, რომელიც იცავს ერის მოწინავე ნაწილის ინტერესებს, იცავს იმავე დროს უკან-ჩამორჩენილთა ინტერესებს, მარა არა რაგორც ძველი ურთიერთობის და აზროვნების მატარებელს, არამედ როგორც ამის უარის მყოფელს და ახალის შემთვისებელს. მხოლოთ ეს პარტიაა — დღეს ჩვენში ერთათ ერთი პროგრესული, ყველა დანარჩენი კონსერვატიული-რეაქციონარულია. მხოლოთ ამ პარტიას უტირავს მიმავლის დროშა, დროშა წინ მსვლელობის და აღორძინების, და ეს არის იმავე დროს დროშა ყველა უდანგარო და ზნე-მალალი ადამიანის...

ნ. ჟორდანია.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

წელს ქართველ მოსწავლეთ ბეღმა ვერ გაუღია. საშუალო სასწავლებლებში კურს დამთავრებულ ქართველთა რიცხვი ძლიერ მცირეა. მაგ პირველ საქალბო გემნაზიაში 54 კურს დასრულებულ შორის ქართველი მხოლოთ 1-ია; წმ. ნინოს საქალბო სასწავლებელში 33-თა შორის ქართველი ორია. საფეო მესამე გემნაზიაში არც ერთ ქართველს არ დაუმთავრებია. სამასწავლებლო ინსტიტუტში 12 კურს დამთავრებულში ქართველი ერთია; გორის სამასწავლებლო სემინარიაში 16-ში სამი ქართველია; თვით ქუთაისშიც, სადაც ჩვეულებრივათ, ქართველები ჰარობდნენ, წელს გემნაზიაში 28 კურს დამთავრებულთა შორის ქართველი 12, რუსი კი 13, და სხ. ერთათ ერთი სასულიერო სემინარია იძლევა ქართველთა უმრავლესობას.

მთავრობას განზრახვა აქვს კავკასიაში გაიყვანოს ახალი რკინის გზები სამხედრო მიზნით. მარა რადგანაც ამას ქვეყნის ეკონომიურ ცხოვრებისთვის დიდი მნიშვნელობა ექნება, ამიტომ მთავრობა ფიქ-

რობს ხარჯის ერთი ნაწილი ადგილობრივი გადასახადებისაგან უნდა იქმნას გასტუმრებულით.

„მთავრობის უწყებაში“ დაბეჭდილია: უმაღლესით ნება მიეცა თ. წერეთელს გაიყვანოს რკინის გზის შტო შემდეგ ადგილებ შორის. ქუთაის-პერევისი, ქუთაის-წარკალი და სახერც-პერევისი. სულ 40 ვერსის მანძილზე; ეს რკინის გზა იქნება სრულ მის უფლებას ქვეშ.

ჩვენში არსდება „კავკასიის სასოფლო-სამეურნეო ბანკი“, რომლის მიზანია სესხი ადგილობრივად ადგილობრივ მეურნეთ.

განზრახვა აქვთ შეადგინონ განსაკუთრებით კომისია, რომლის მიზანია იქნება გამოკვლევა ჩვენში თავისუფალ ადგილებისა რუსების გადმოსასახლებლოთ.

ერთი რუსული ვაზეთის სიტყვით უცხოელთ აღეკრძალებათ უძრავი ქონების შექმნა კავკასიაში. ამისთვის მათ განსაკუთრებითი ნება-რთვა უნდა ითხოვან.

8 ივნისის საბჭოს სხდომამ გადაწყვიტა შეეუდგეთ „კონკის“ გამოუღების საქმესო.

აი ერთი ნიმუში თფილისის სისუფთავისა: მარტო 8 ივნისის გამგეობაში 40 პროტოკოლი წარადგინეს სხვა და სხვა შენობების და სავაჭრო ადგილების უსუფთაობის შესახებ.

ბელგიის უსახელო საზოგადოებას უთხოვია მთავრობისთვის, ნება მომეცი ქუთაისის გუბერნიაში ნათის წარმოება დაიწყეყო.

როგორც სტატისტიკური ცნობებიდან ჩანს ამერ კავკასიაში შიდა რუსეთიდან თანდათან ნაკლები პური შემოაქვთ. მაგ. 1893 წელს ერთ მილიონ 140 ათას ფუთამდე შემოუტანიათ, ხოლო 1897 წ. ნახევარ მილიონზე ცოტა მეტი. ამას თან მოჰყვა პურის ფასის აწევა.

კონსტანტინოპოლიდან იუწყებიან: რუსეთის ელჩმა სულთანს მოხსენება წარუდგინა, რომლითაც ითხოვს უწყვეტ გადასახლებას იმ ორმოც ათას სომხებისას, რომელნიც კავკასიაში გადმოიხვეწენ ოსმალეთში არეულობის დროს (1895 — 96 წ.წ.)

სამინისტრომ დაადგინა: პოლიციაში დაპატიმ-

რებულთ ხაზინიდან საქმელ-სასწავლის ფული პირველ დღემდე მიეცეს, თუ პატიმარი შუადღემდის იქნა მოყვანილი. ხოლო შუადღის შემდეგ დაპატიმრებულს იმ შემთხვევაში მიეცეს ფული თუ მეორე დღეს შუადღემდე არ იქნება განთავისუფლებული.

„ახალი მკითხველის“ წვერთა მიერ არჩეული კომისია, რომელსაც ამ აზნაუგობის ლიკვიდაციის საქმე ჰქონდა მინდობილი, აცხადებს: მიუღი დარჩენილი ქონება შეეწიროს ახლათ დაარსებულ აზნაუგობას „შრომას“. ხოლო ის წევრები ვინც ამის თანახმა არ იქნებოან, შეუძლიათ თავისი ხეფერი წიგნებით მოითხოვონ.

„შრომის“ გამგეობა ლებულობს რა ამ შეწირულებას თავის მხრივ აცხადებს: არავითარ მოვალეობას „ახალი მკითხველის“ წვერთა წინაშე ამ შემოწირულებით არ ვკისრულობთ.

ქუთაისის და თულისის სათავად-აზნაურო ბანკებში წარმომადგენლობა შემოღებულ იქნება შემოდგომიდან.

24 მაისს თურქესტანში ადგილობრივ მკვიდრთა ერთმა ნაწილმა აჯანყება მოახდინა; თავს დებს რუსების ჯარს და გაიმართა სასტიკი შეტაკება. ორივე მხრით ბევრი მოჰკლეს და დაჭრეს. ბოლოს აჯანყებულნი ძლევულ იქნენ და მათი მეთაური იშანი შეიპყრეს.

4 ივნისს მომხდარ დებუტატთა არჩევნებმა გერმანიაში დაგვანახა, რომ სოციალ-დემოკრატთა პარტია გაძლიერებულა და არჩეულიც გაცილებით მეტი იქნება ვინემ წინეთ იყო. არჩევანი ჯერ არ დასრულებულა. მხოლოდ ცნობილია, რომ ჰამბურგმა და ბრესლაუმა თავის წარმომადგენლებით სოციალ-დემოკრატები აირჩია. ბერლინში არჩეულ იქნენ ცნობილი მეთაურნი ლიმენშტრი და ზინდერი. დანარჩენ ოთხ უბნების ბელი-იბლბენი ჯერ არ ვაღწყვეტილა. მოსალოდნელია სამშინ სოციალ დემოკრატები გაიმარჯვებენ, ხოლო ერთში თაგისუფალი — მოაზრენი.

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი ახალი წიგნები:

1) ერნესტ ჰეკელის „გერმანიათა ორგანოების წარმოშობა და განვითარება“ თარგმანი რუსულიდან. გამოცემა „წყარო“-სი. შეიცავს 50 გვერდს და ორ სურათს, ღირს სამ შაურათ. ეს თხზულება მეტათ ძიერფას-ა ყველა იმათთვის, ვისაც კი რაიმე წარმოდგენის შედეგა სურს განვითარების თეორიაზე და საზოგადოთ დარგინიზმზე. წიგნს მოჰქვას ამის შესახებ საინტერესო წინასიტყვაობა.

2) „ქართლის ცხოვრება“ ტომი პირველი ორ წიგნათ, გამოცემული ზ. ჭიჭინაძისაგან. ორივე მოზადილი წიგნებია და ღირს შედარებით იაფათ, სულ შვიდ აბაზათ. დაბეჭდილია სუეთათ და ლამაზათ. ვისაც კი ჩენი ისტორია ოდნავაც მინც აინტერესებს უფველათ ეს წიგნები უნდა შეიძინოს. ჩქარა გამოვა მესამე წიგნიც.

3) საღვთგაძე ოები გამოცემა „გლეხი“-სა შეიცავს 28 გვერდს და ღირს ერთ შაურათ.

აკვალის“ კორესპონდენციები.

გვთა იმეკათ, კარგა ხანია, რაც იმერეთს ეკონომიურ ცხოვრებაში ფეხი მოიკიდა მოსალოდნელმა ცელილებამ, რომელიც დლითი დღე ვითარდება და მატულობს. ხალხი აქ ძალიან შევიწროებულა არის მამულის დაწერილობებით, რაც ქართლ-კახეთში ამ მხრივ ჩვეულებრივი მოვლენაა— ე. ი. რამდენიმე ასი დესიატრანა მიწის პატრონები, აქ არც ერთ კუთხებში არ მოიპოვება. რა თქმა უნდა ხალხი უციღურეს სასოწარკვეთილებაში ვარდება, როცა ხედავს, რომ უმთავრესი დედა ბოძი მისი მატერიალური კეთილდღეობისა, მამული, ხელიდან ეცლება და სრულიად ვეღარ აქმაყოფილებს იმის დღევანდელ რთულ შინაურ და გარეშე მოთხოვნილებას. მაკარამ რას იზამს, ძალა-უნებურათ უნდა დამოზრჩილოს დროთა ვითარებას და ასეც იქცევა. ივიწყებთ თავის პატრიაჩალურ მგდომარებას და ვაღს სოფლიდან ქალაქში, რათა დლიური შრომით ფული იშოვიან და მით აიცილოს თავიდან მოსალოდნელი ხიკვათი ყოველ დლიურ ცხოვრებაში. რაც შეეებება კერძოთ ზემო იმერეთს უნდა ვთქვათ, რომ იგი ამ მხრივ არ განირჩევა დასავლეთ საქართველოს სევა ნაწილებისაგან. მხოლოდ ის არის საყურადღებო რომ აქ ისე ფეხმოკიდებულა არ არის მოძრაობა ხალხის სარჩელს საზოგადოთ (გასვლა სოფლიდან ქალაქში). მართალია მამულმა კარგა ხანია უშტყუნა მაგრამ იმერე მანც არ დაკარგვიათ აქაურ მცხოვრებლებს. ისინი მოთმინებით იტანენ ყოველსავე ნაკლულევიანებას მამულის მოსაველში, რადგანაც ბუნების შემთხვევითი მოვლენებზე კიდევ მინდობილი ჰქონდათ გული და მხნეთაც უგლიდენ თავის მამულს. ამ უკანასკნელ დროს კი სულ სხვას ვაძინეთ: იშვიათათ შეხვდებით ისეთ კაცს, რომელიც შევიწროებულ იარ იყოს ამ მხრივ და მომდურავი დღევანდელი ვაჭარეული ცხოვრებისა. დღეს ის ყოველ ვეარ საშუალებას აშრობს იმი-სთვის, რომ, რაც შეიძლება ბლომათ შეიძინოს იმე-

თი გამოსადეგი ნივთი, როგორც არის ფული, და ცდილობს გზა დაეთმოს იმის გაერკვლებას. ბუნებაც თითქო თანაუგრძნობს ამ სურვილის განხორციელებას და ამ ბოლო დროს ხელი გამოიღო ამ ჩხრივ ხალხისთვის ხელის შესაწყობათ. საქმე იმაში გაბლავთ, რომ ზემო იმერეთის მრავალ სოფლებში ახლახან აღმოჩნდა სხვა-და-სხვა გვარი მადნეულობა, რომლითაც მზადდება საუსტავო ნივთიერებანი, მათ შორის ბევრი შემოწმებულია და ჩვენი შევიძლია რამდენიმე დავასაუბროთ: არის ისეთი მადანი, საიდანაც ტიქის ქურქებს აშაბდებენ, არის კიდევ სპილენძი, ქვანახშირი, ნავთი, მარგანეცი და სხვა, ხალხი სიამოვნებით შეცქერის ამ მოვლენას და იმედს აქვს ახლო მომავალში კარგად წაუვა საქმე ნივთიერათ. მაგრამ აქ იმოდენა კაპიტალი არაქვს, აქვს რომ საკურო წარმოება საქმისათითარ იქსროს, ამიტომ ისინი შორიდან იწვევენ ფულიან პირთ, მაგალითათ: სადგურ ძირულასთან ახლო ახლახან დააარსა ფაბრიკა სახლფარ ვარეთელმა კაპიტალისტმა.

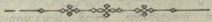
სკეთა.

სამტრედიას ვინ არ იცის რომ, 1870—1875 წლებს საოცრათ იმატა სიმინდის ფასმა, რამაც ამაოდ რაფა უშეტესათ ქვემო იმერეთი, გურიას-სამეგრელო. ამან გამოიწვია თევ-გამოდებული შრომა სიმინდის მოყვანისთვის. თავად-აზნაურობამ გაუგო გემო სიმინდის უხე ფასებს და კიდევაც შეუდგა საყანე მიწების გაფართოებას, ტყის გაჩეხას და სხ. ვასცეს ზძანება დიდ ტყეთა მებატრონებმა (უშეტესათ თავად-აზნაურობამ) რაც შეიძლება მალე გაჩეხონ და გაანადგურონ ას წლობით მოშენებული უტრები ტყეები. ამრიგათ გააგელ-მინდერეს ტყით მოცული ბუნება, რამაც ამ ბოლო დროს გამოიწვია უსახლგრო გვალვები ან უზომო წვიმები, და არა ერთხელ წაილტვა საყანე ადგილები და ზოგ ალაგას მოსახლეობაც, ამას მოჰყვა საყანე მიწების გაწირება. გლეხ-კაცი ამაზე ასე ჯერს: ახლა რა ვაკეთებს მიწას, როცა ას ქვედა საყანეში ერთი ხეც არ დგას. ძველ დროში კი შემოდგომის სუსხისაგან დაცვიწული ხის ფოთლები მუტლებამდის დამალი დავებდებოდა ვაზფუხუზებო. თუ წინეთ შედარებით ასი ქტევის მებატრონე სამი ათას (3000) ფუთ სიმინდს ვაჰყიდა, ახლა ის დანადგილებით შემიძლია ვთქვა ხუთას (500) ფუთის ვერ ვაჰყიდეს. რა არის ამის მიზეზი? რასაკერძეელ ია უხეიროთ მოქტევა ძველი სიმიდარის და მასთან დაუტე რებლობა მომავალი ცხოვრების. თუ წინეთ შემო ოხრათ იყო და უჭრუნველათ თბებოდა ჩენი თავად-აზნაურობა, ახლა ბევრიც რომ იჯავროს იმ დიდებას ევლარ მო-

ცწრება (რომ შრომობდეს კიდევ ღმერთა-მოსყალე). თუ წინეთ მოურავები სიმინდისავე ბუნებულ ფულებს მზა-მზარეულათ მოართმევდენ ბატონებს... ახლა თითონაც რომ ბევრი ირბინოს ვგონებ მის მესადესაც ვერ იზოვის თუ მამული არ ვაჰყიდა და ან არ დაავარავა ბანკში...

საყანე მიწებმა ასე დაგვიკარკა იმედი, მარა სამეიერათ ჩენი ში აღორძინდა მებატრეულება, რამაც, რამოდენიმე სიმინდის მაგიერობა ვაკვიწო-ვა. ყოველ ოჯახს დღეს ის ვაჰუნდა საზრუნველათ. თუ წინეთ მართო ვლენობა ოფლის ღერადა სიმინდის მუშაობაში და თავად-აზნაურობა მუქათათ რჩებოდა, - დღეს კი თავად-აზნაურობაც შეგვრია ამ შრომაში, რადგანაც ახლამა შემოსულმა მებატრეულებამ უქმეთ მყოფს არაფერი მისცა. აი, ეს ვახლავთ მიზეზი რომ ჩენი თავადების მეუღლენიც შეუდგენ აბრეშუმ-ს კეთებას. ერთი ნაწილი თავად-აზნაურობის დანეცია მუშაობას და ოფლის ღერას საარსებო პურის მოსაპარებლათ: მარა მეორე ნაწილი უქმათ არის და შეცქერია სხვის მასშრომს... ხოლო მშრომელ მოძმეს დაციონს და მასხარათ იღებებს, როცა ერთი მუშაობს, მეორე მის ახლო მასხარობს ჭე უქმათ სოფელ-სოფელ დავებტება, და ეს სიმთვრალით და უხედურა შემთხვევათ ბოლოვდება... თუ ერთი წოგნებს კითხულობს და ვითარდება, მეორე მასხარათ იღებს და დაციონს ყოველ ფეხის ვადავგაზნე. აი ასე მოქმედებს სოფელი-სოფელათ ჩენი უეცრი და ქარაუშუტა ახალგაზრობა...

ყურანია.

კვირიდან კვირამდე.

ერთა „საქმე“ — grande séance — თუმშანია ოზობიგია — იშუათია ალხარება — „დეპოჰარტია“ — ახირეპული სმარება.

მოგვსენნებათ ქალაქსაც ერთი გამკვობა ჰყავს. ის რას როგორ ვანავებს ალახმა უწყის, ამას მანც და მანც არც არავინ კითხულობს. და თუ ჩენე ყურადღებს ზმირათ იქცევს — ეს იმიტომ რომ ჯიქური სარული არ ცის, თვითოველ ნაბიჯზე ფეხი უბრუნდება და წაბორძიკებულ კაცს ძალა-უნებურათ ყველა შეხვდავს. და ასე ბორძიკ-ბორძიკით მიანანს-ლებს თავის ცხოვრებას. მართალია სხვები მანე ძალიან წუხან, მარა მას თითონ სრულლათაც არ მოუვა თეში თავისი სიკოკლე, თავის თავს ძალან მსუბუქეთ და არხეიწათ გრძნობს. ხოლო სხვისი ფი-

ქრი და მსჯელობა — არა მკითხველ მოამბეობაა — ამბობს ის. მოდი და ნუ დაუფერებ. მარა ზეცამ რწყინა გამკეობის ასეთი განცხრომა და მას დასახველათ ერთი საქმე მოუვლინა. რაღაც ეწმაკათ წელს თურმე თვლილის ცხენის რკინის გზის იჯარის ვიდა გათავისებულა და ქალაქი ან თითონ უნდა დაეპატრონოს ან და ისევ იჯარით გასცეს. და რადგანაც ქალაქის ბატონი მისი გამგეობა, მთელი ეს ხათაბალა მას მოხებია თავზე. მოდი ახლა და გავგე აქ რამე; გამგეობა შეშვითადა, შეინძრა, აქეთ ეცა, იქით ეცა, და ბოლოს გადაწყვიტა: „კონკა“ რა ჩვენი საქმეა, ეს სევე იმის ხელში იყოს, ვინც წინეთ პატრონობდა.

* *

და ასე გამგეობა ვითამ და განთავისუფლდა ისეთ არა-სასიამოვნო მდგომარეობისაგან, როგორც რისამე გამგეობაა. მარა უბედურ კაცს ქვა აღმარაში მიეწყვიტა — სწორეთ ეს არის. გამგეობას თურმე საფინანსო კომისია შეებრძოლა და ქვეყნ-ქვეყლით მიიყენა საბჭოს დარბაზში, ერთი ხმოსნებაც ჰკითხე, ამ შენ უქმით ჯდომას თუ მოგწონებენო. დაკრეს ბუკი ჭ ნაღარა. 8 ივნისის ერთი grande séance — „დიდი სხდომა“ იქნება და დიდი საქმეებიც გადაწყვიტება. გულმა აღარ მომითმინა, მოდი ერთი ყოველივე ეს საშინელება ჩემი თვლით ვიხილო, ჩემი ყურით გავიგებო მეთქი და კიდევაც გავწვი დარბაზისკენ. საბჭო ერთი შეხედვით ევროპის პარლამენტს მოკავონებთ, საჯდომები, სტოლები, ადგილები ისე რიგ-რიგზე, როგორც პარლამენტში. ავლია მხოლოდ ერთი რამ — საღაპარკო ტრიბუნა. და ეს გაუწყებს, რომ აქ მოლაპარაკეთ არა აქეთაა ბევრი სათქმელი. და მართლაც, რა ნაირ-ნაირ „რჩენებს“ აქ არ გაიგონებთ! რას არ მივდ-მოვდებოან!

* *

ჯერ რასაკვირვებია „ოპოზიცია“ დაიწყო ლაპარაკი. ილაპარაკა, ილაპარაკა, ილაპარაკა — დასასრული არ მიეცა. ვინ იცის რამდენი მიზნებში არ მოთვალა „კონკის“ გამოყოფის დასახებულთათ. ციურებთ სულ დავთარი დაუბნია საწყალ გამგეობას. ბ. თავმჯდომარემ ჩაქინდრა თავი და სირცხვილისაგან ერთხელაც არ აუწყვიტა: ეს რა სასიგროა აშბავი წაქიდესო. და მეჩე იყო სასიგრო? დიანაც იყო, მარა ოპოზიციისათვის უფრო ვინემ გამგეობისათვის. ამდენ ლაპარაკობიანაში ეს ვითომ და „ხალხის“ წარმომადგენელი ერთხელაც არ შეგნო იმ კითხვას, რომელიც ყველა წესიერ საქმეში საქირ-ბოროტო კითხვად. ეს კითხვა გახლავს ცხენის რკინის გზის მოსამსახურეთა მდგომარეობა. აქ დილის ექვს საათიდან დაშის 11 საათამდე განუწყვეტლივ მუშაობენ,

შემდეგ კიდევ მთელი დღის ანგარიში კანტორაში უნდა წარადგინონ, ასე რომ მოსახენებლათ 1 — 2 საათზე უბედვით წასვლა, — რომ 5 საათზე ისევ ფუნზე იყენ. და ეს სულ რაღაც ოთხ აბაზ — მანეთისთვის. ასეთი აშკარა კარც-ვალევა, ასეთი შეუბრალებელი დავაგებება, აღმანიის ძალ-ღონის ასე უღიერთ მოხმარება — მეორეც არ შეიძლება. და ასეთ მონობას არ აქცევს ყურადღებას არც ქალაქის გამგეობა, არც ქალაქის საბჭო და აღარც „ოპოზიცია“. ეს არის ხალხის წარმომადგენელი? ეს არის პროკრესისტ? არა ეს უფრო თავის-თავის წარმომადგენელია, ეს უფრო თავის სარგებლობისთვის მეპრძობია, თავის გამოჩენის „პროგრესისტია“. აი სწორეთ ასეთ „ოპოზიციაზე“ ამბობენ ინგლისელნი: მიეცი ასი თუმანი ჯამაგირი და ოპოზიციობას გავწყვეს, მიეცი ათასი თუმანი და შენი მომხრე იქნებაო...

* *

თუმცა ეს თუმანიანებმა გამგეობას წინააღმდეგობა გაუწიეს, სამაგიეროთ ათასიანებმა მხარი დაუჭირეს და დარცხენილთ გამგეობა მიანიქეს. ჩვენ, თქვა ბ. ალიხანოვმა, „კონკას“ ვერ მოუვლით, ამისათვის საჭიროა „ევროპული შეხედულობა, საქმის კომერციულათ დაყენება“, და აბა სად მოგვეძივა ჩვენ ან ერთი ან მეორეო, აი ერთი იშვითი აღსარება! აი ერთი თავის თავის ვაშოლტვა! ბ. ალიხანოვს და კომმ. აქამდის ევროპიელ ვაჭრებთ მოჰქონდათ თავი, საქმით თუ არა სიტყვით მაინც. ახლა საჯაროთ აცხადებენ: უკაცრავთ, ჩვენ ევროპიელთ რა გვივარს, ჩვენ შინაური, ახილთ ეაჭრები გახლავართო. ხოლო შინაური ვაჭრობა რა ვაჭრობაა ეს ქართულ გლეხს კითხეთ და ის ავიბნით. ერთი სიტყვით ბ. ალიხანოვმა ფარდა გადახადა თავის საქმეებს, თავის სარეცხი საჯაროთ ვარეცხა. ესეც ერთნაირი ყოჩაღობაა, მარა ევექმებთ ის შეგნებულთ იყოს ან თავის „ყოჩაღობაში“. მან მკონი უბნებელით გასცა თავისი მომავლინებელნი, მან მათი საიდუმლოება ვერ შეინახა, მათი დამოუშვებელი ვერ შენარულა. მარა წამხდარსა საქმეს რას არეგებს ბოლოსდა თითზე კბენანი?

* *

აი რა სახის არის თვითლისის საბჭოს grande séance — დიდი სხდომა, ახლა ადგილი გასაგებია თუ რაღა უნდა იყოს პატარა სხდომები. და ვერ წარმოიდგინეთ თუ რამდენი კაცი თავ-პირს იმტრევეს ოლდენ კი ხმოსანი ვიყო. მარაშან ამისთვის აქ იყო ერთი დავიდარაბა ატხილი, ახლა ის ქუთაისში ამტყადარა და ლამის არის მთელი ქუთაისი რიონში გადაადგინა, მარა აქ ერთი მაინც საინტერე-

სოა — ყველაფერს თავდაყირა გადატარიალმერენ, ყვე-
ლაფერს თავით ვაატარებენ. ქუთათურ მტკინქეთ
ერთი ვასაშტერებელი „დემოკრატიული“ პარ-
ტია შეუდგენიათ. და ვერე იცით რას ნიშნავს ეს
„დემოკრატობა“? რას და ძველი თავის ხელ-ახლა
გათათინებას! როგორც ხედავთ, ქუთაისში დემოკრა-
ტობა დემოკრატიული წყობილების შემოღებას კი
არ ნიშნავს, არამედ არისტოკრატიულ ადგილის ხე-
ლში ჩაღდებას. ღმერთო დაგილოცა სამართალი, რა
და რა საოცრებას არ გამოატყვერენს ეს ქუთაისი!
ის საკვირველებათა დაღმრეტული შადრევანია. მარა
ეაი თუ მის ნაქვემა სხვებიც დაწუწოს! მაშ
ფრთხილიათ...

არა ნაკლებ საკვირველებას თუილისის სამეურნეო
საზოგადოება წარმოადგენს. ეს საზოგადოება, რო-
გორც ერთხელ შენიშნული გექონდა, უფრო სიტყვის
ღ „ლოკალის“ საზოგადოებაა, ვინმე საქმის. ეს მეორე
თევა ის ერთ ხათბალო საქმეში ვაგება და ჯერაც
ვერ დააღწია თავი. მას საიდგანლაც სამი ათასი მა-
ნეთი მოუვიდა, კავკასიაში დაწარალებული დაური-
გეთო. აი ამ პატარა ფულმა სულ ერთიანთ არია
საზოგადოების დაეთარი. სხდომას-სხდომასზე იმართე-
ბოდა იმის შესატყობათ, თუ სად დაწარალდენო.
ამ ღაპარაკში და დაღეში ავერ ორი თვე ვავიდა და
ის ფული კიდევ შენახული აქეთ. აი დახმარებაც
ამას ქქევი; საზოგადოების წევრთ ძალიან ეხერხებათ
საქმის ვაჭიანურება, მით უფრო, რომ არავითარ
„დამწეულობას“ არ ვრძნობენ, მარა ერთიც დამწე-
ულით ჰქითხონ, თუ იმათაც ასე ეხერხებათ ღოდი-
ნი. ბოლოს რომ ვეღარაფერი მოუხერხეს ამ ფულს,
ვაიფიქრეს თუილისის ვამგეობას მიეკეთ და ის და-
არიცებს სადაც საჭირო იქნება! მერე აღარც ეს
მოაწონათ და ისევ თავიანთ შორის ამოირჩიეს კო-
მისია ამ ფულის ზედიზლობის ვადასაწყვეტათ. უმე-
ველია მეორე და მესამე შემთხვევაშიც მოვეისწრობს
და ეს სამი-ათასი მანეთი კიდევ სადგეთ იქნება...

წარსულ-აქმოს კავთ შიგჯობათ ვასახვად
და ბრწინვალე მომავლს შევსაროდი...

მეკრთა, ის მოიტანდა სისარულს,
განკურნავდა კავთ ტანჯავს დაფარულს,
სიძულეაილის ნაგვლათ დაძაქარება
ქვეყანასე სათხოვას სიყვარულს...

რათ მომხნას? რა უნდადა წყუქულს,
კავის გულში მღმრნლათ შიშოქვექულს?
რათ მართოქვდა მცირე სისეს ძმელისას?
რათ მტოკებდა უნუქუმოს, ეულს?...
—

მას აქეთ, რეგ ჩემში დაავგავრეკენს
და ჩემ გულში შევიდეთ ვადაღა ბინს,
კულან შექვდა ნათელს დაღეს მხანას...
ჩემმა პედმა ველან გამომარწუნას!...

გამიწრუდა ქვეყნათ მე ვეველაფერი,
ხულ არ მექრას ახდა ადარფერი...
სუვადანი მსოფლოი ცასდა შევქვექერი
და მოწუნათ ჩემთვის გულერი და გმდერი.

გმდერი ჰანგას დაოღებულ სულსის,
გამქარწულებულს ნაღუელს და წულუელსის,
ამ სიძღრით თან შორს ვავტვიტვიტვი,
სიდაწნე კელი ვუმას ადსარწულსის...

ველი... მექრას მომამორებს ნაღველს,
დამიწუნებს მქარე სუვას, მტანჯველს,
და სამარე, ვით უკვდავების წყარო,
დაუჭრებს უმეღობას მწველს!...

მამ მეწევი, სიკვდილო, რაღას ელი?
მხათ მამეს შენკენ გამორწადილი აქ ხელი...
აქ ცხოვრება ჩემთვის არ დანაშნულა,
სამსრვა უბედურთა დაშხსხელი.

ბ. დავითაშვილი.

ს ი მ ღ ე რ ა .

რა უნდადა იმ მტკუნას ნაღველს,
რომ მავლებდა თვის ვლანჯველს, მსასკრელს!
აქ ცხოვრებას ნეტრებათ მიმხნდა
და ღამილით შევექრებადი მათ ველს...

გატრეებით სადაღე ვასწარავგოჯი,
გამღელ ცაზე იღებულს შექტრფოჯი,

წერილი ქუთაისიდან.

მთხის 26-ს სამეურნეო საზოგადოების ვანყოფი-
ლებმაში დაამთავრეს წინა კრებებზე დაწეხებული აქაუ-
რი სამეურნეო სკოლის 1897 წლის ერთილი ანგა-
რიშის* კითხვა, რომელზედაც ერთი ოროლოდ სიტყ-
ვის თქმა, მცერი არ იქნება, რადამე ამ სკოლაზე დი-
დი უსრულდება მიპრობილი აქაურ საზოგადოები-

საპაროზი. (წამოგენილია ადამიანის სულას მდგომარეობა, რომელიც დიდი ხანია საზოგადოებას დაჰორეს.)

საგან; სიტყვით და საქმითაც რომ იმდენი კეთდება
დეს ამდენ ხანს ეს ედემის ბაღათ უნდა გადაკე-
ულიყო. მეორე მხრით ეს ანგარიში სკოლის ოთხი
წლის არსებობის ანგარიში უფროა, ენუმი ერთი წლი-

სა. მესამეთაც მით არის ეს ანგარიში საინტერესო,
რომ მას თან ახლავს მზრუნველთ ნაყოფის ბ. ხო-
ჯაევის მთელი ორი თაბახი მოხსენება, რომელშიაც
კლილობს უჩვენოს საზოგადოებას ის, რაც მას

წამოგენილია ადამიანის სულას მდგომარეობა, რომელიც დიდი ხანია საზოგადოებას დაჰორეს.

თავის სიბეცით ვერ შეუმჩნევია და ღირსი კია შენიშვნა.

ანგარიზიდან ჩანს, რომ სკოლის შემოსავალს შეადგენენ: 3,500 მან. სამიწათმოქმედო სამინისტროსი, 6000 მან. საკუბერნიაო საერო გადასახადი, 3000 მან. სათავად-აზნაურო გადასახადი, თავანთ ხარჯით მკუხერგებ შევირდების ფულები და სკოლის მფურნეობის შემოსავალი, რაც დღეს დღეობით მივირე ყოფილა (სულ 275 მ. 39 კ.), რადგან სკოლა ჯერ კიდევ საცდელ მანდარს წარმოადგენს თავისი პატარა ავერაციებით, ვინემ შემუშავებულ ტიპს სა მფურნეო სასწავლებლისა.

სკოლაში სწავლობენ: 1) რუსულენა 2) არითმეტიკას 3) გეომეტრიას 4) სამთოო რჯულის ისტორიას 5) მიწის ზომებს 6) ანატომიას. საბუნებისმეტყველო საგნებია: 1) ქიმიას 2) მინერალოგიას 3) ფიზიკას 4) მ.ტეოროლოგიას 5) ბოტანიკას 6) ზოოლოგიას; 7) მიწათ მოქმედებას 8) მეხალეობას 9) მებოსტნეობას 10) მყენახეობას 11) მელენირობას 12) მეთამბაქოობას 13) მებარემუშეობას 14) საქონლის მოვლა-მოშენებას 15) მფეფტურობას 16) ხეხილის მოვლა-მოშენებას 17) ფრინველების მოვლა-მოშენებას და 18) კანონმდებლობას. როგორც ხედავთ და როგორც კრებაზე სამართლიანათ შენიშნა ბ. ანდრია ერისთავმა, სკოლას ყველაფრისათვის მოაუცილნია ხელი და მიზეზიც ეს არის, რომ არც ერთი ზემო ჩამათელილი დარჯთავანი ჯეროვან ხარისხზე არ არის დაყენებული. ასე რომ სკოლა „შორიად მტერს უყენებს თვალებს და ახოვრად მოყვარეს“. არც ერთ მათანს გუბერნიისათვის საქირო მიმართულება არ აქვს მიცემული.

ამ დარჯთა ხელმძღვანელნი ცდილობენ მხოლოდ თავის დარჯ მისცენ უპირატესობა, წინ წამოაყენონ და ის კი ევლარ დაუდგენიათ თუ, რა უფრო საქირო და ხელსაყრელია დღეს იმერეთის მკვიდრთა ეკონომიურ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ. ამის დასდგენი ის იქნება, რომ სკოლაში კურს დამთავრებულით თათქის ყველაფერი ეცოდანებათ თეორიულათ, პრაქტიკაში კი მათ სოფლის კარგათ გამოცდილი ვლები აჯობებს. ავილით თუნდა მებადგობა-მებოსტნეობა, რაშიაც იმერლები ასე უნარს იჩენენ მთელ ქართლ-კახეთს და თფილისში; რომელი ერთი სკოლალი აჯობებს ქვიტირელ გოგებს ბოსტნეულის და ნესვის მოყვანაში ან კიდევ გოგალ-ცხინვალულ მებადგენ კომპოსტოს (ლახანის) მოვლა-მოშენებაში?!. ისევ ეცოდან სხვა უფრო საქირო დარჯების გაუმჯობესობა-განვითარებას, თვარა კიტრის, სიმინდის და ღომის მოყვანა ყველა სოფლოშია კარგათ იცის და რა მომგებანიც არის, ამას მათი ბუნაირ ცემტე-

ცებს... ამიტომ ბევრი ყვირილი სკოლის მშრომელებს უფრო იმაზე მართებს, რომ მას ნივთიერი საშუალება მოაუბოვონ და უმეტესი ნაწილი იმ „მეცეტბო“-ს ფულებისა, რომელიც ახლა სხვა გუბერნიებს ხმარდება, — სკოლისათვის გამოითხოვონ; დღეს დღეობით სკოლა ყოველად უყურადღებოთ არის დატარებული. მახედ გული გაიკეთა საზოგადოებამო*, ხშირათ ამბობს ბ. ხოჯაყვი ამ უკანასკნელ ხანებში და სამართლიანიაცა ასეთა საყვედური საზოგადოებისადმი, რომელიც სკოლას აპეკუნობს. განყოფილების წევრი ყოველთვის იმას გაიძახინა: სკოლა ჩვენ უნდა გვექვემდებარებოდეს, ჩვენ უნდა ვყოთ მისი ბატონიც და პატრონიცო. — და რა საჭიროა ასეთი ბატონ პატრონობა თუ კი იგი სამფურნეო საზოგადოების ზალის კდელმას არ გაცილებდა?!. თუ კი რამეღურ სასწავლებელი მოითხოვს პრაქტიკულ და ცოცხალ მოქმედებას — ეს ვგონებ სამფურნეო სასწავლებელია; „ПРОТОКОЛ“-ებს და „ДОКЛАД“-ებს ნაკლები ადელი უნდა ჰქონდეს. სწორეთ ასეთ ლაპარაკობანობს და არა საქმიანობის შედეგია, რომ ღამის არი. რაღნმა სულ მდღათა წაართვას სკოლას რაც კი საუკეთესოა ვაქე ადელით აქვს. სკოლის დაჩრსებიდან ეს ხუთი წელიწადი რიონმა წილი სულ უკანასკნელი 3 — 5 ქეცვა საუკეთესო ხეები და მიწა, ისეთი მიწა, რომელიც ამერიკული ვაზის სამყონობათ ერთი საუკეთესო ადელთაგანია და რომელსაც საქარის სანერგეს გამეჯ ვარონობი ბ. სტაროსელსკი შენატრის, და მართლაც ამ ალაგას დამყილი ამერიკულ ვაზებს, როგორც ანგარიზიდან ჩანს, 70% გარბებული ვაზები მოუცია იმ დროს, რაკა მთელ იმერეთში არსად, არც თვით საქარის სანერგეში, არ მოუცია დამყილი ვაზებს მებატრონისათვის 20 — 40% ზე ზეით, აი ასეთ ადგილს სკოლის მშრომელები რიონს ატანენ თავიანთი დაუდგრობით და ამას ეძახინა, თუმარე, მშრომელობას!!

ანგარიზის გადათვლილივინამ დაგვანახა: 1, სკოლას ძალიან დარბი ბიბლიოთეკა ჰქონება — სულ ცხრა ასიოდე წიგნია შიგ, რომლიდანაც 1/3 თუა საზოგადო განვითარებისათვის საქირო. აი, ეს არის იმის მიზეზი, რომ გარდა თავისი სპეციალური ცოდნისა სხვა საზოგადო განვითარებისათვის საქირო საგნები არ იციან, რის გამოც მათი მსოფლიო შემხედლებმა ვიწროათა შემოუარგლული. ამიტომაცაა რომ ამგვარი სპეციალისტები ხალხის ეკონომიურ მდგომარეობის გამოაკლევამი სრულიად უფეცობას იჩენენ იმ საგნებში, რომელნიც ასე ცხადათ ენებთანახალხი მფურნეობას, როგორც მაკ. პოლიტიკური ეკონომია, 2, 1897 წელს სასწავლებელი გაუთავებია 26 ემაწილეს; იმათანი ნახევარი თავდაზნა-

ერთა შეილება და ნახევარი გლეხებისა; აქედან 10-ს ადგილი უშოვია ზოგს კავკასიაშიც და ზოგს რუსეთში, 7 სწავლობს; ამთავან ორი საფრანკეთში და სხევიც რუსეთის სასწავლებლებში შესასწავლათ ემზადებან, 8 თავიანთ მამულებს მუშაობენ, 1 ჯარის კაცთ წაუყუენათ და არის უადგილოთ. 3, საანგარაშო წელს სკოლაში სულ 74 შევირდი ყოფილა, რომლიდანაც 31 გლეხის შეილება, 16 თავად აზნაურის, 4 სასულიერო წოდების და 3 მოქალაქეთა. მათი საზოგადო განათლება ასე ნაწილდება: 17 სოხლის ორკლასიან სასწავლებლიდანა, 12 სამოქალაქოდან, 6 გენწახიდან, 6 რეალურ სასწავლებლიდან, 6 საპაზრო სასწავლებლიდან, 4 ერთკლასიან სოფ. სასწავლებლიდან და 3-იც შინაური განათლებისა. სხეთა შორის ჩანს ისიც, რომ სკოლაში ყოველგვარი პრაქტიკული სამუშაო შევირდებს უსრულეობით, რის მუშა ხელზე ვიდატანა იძლევა ჯამში 1600 მანეთამდე. ეს გვართან ეკონომიის შეადგენს სკოლის ნივთიერი მდგომარეობისათვის, მხოლოდ ეტყვი არ არის სულ იმაზედ დამყარება ფიზიკურ სამუშაოშია, მათ გონებრივ მხარეს დასწევს, რასაც, როგორც ზევით ვთქვით, ვიწრო სპეციალისტობა მოკლებია...

ამ ხელათ სკოლის ანგარიშზე ეს ეციპროთ. ორიოდ სიტყვა აქაურ ქალაქის თვითმართელობის შესახებაც. თუ ამ ხანათ აქაურმა საზოგადოებამ სკოლას ყურადღება მოაკლო, მაგრეთ იგი ამ ბოლო ხანებში ბევრს იბრძოდა და იბრძვის: აბრეშუმის ჭიანჭვე, ბამბაზე და რაც სულ ახალი საქმეა კენჭობაზე, „ჩაი“-ბაზე და ბოლოს „თაიში“-ბაზე. პირველ ორ საკანზე, ჩვენ „ეკოლის“ მკითხველები აღარ შევკითხუებია, რადგან სხევისათვ წილადამიგებზე ვერ დავუფიქნდით და საბუთები კი ცხრაკლიტულში აქეთ შენახული. ხოლო რაც შეეხება ქალაქის თვითმართელობის საქმეებს—ესეც ერთიანთ ჭორიკანაობაზე და მითქმა მოთქმაზე ააგეს, აშკარა და საბუთიანი ბრძოლა აქ მიღებული არ არის; აქ ყველანი ხერხელში მიეძვრებიან, ვიხალღებით, ჩუმით, სხვის გაუგებლოთ ხრიკებს ეცემებ და ხანდახან ასე გამიხვედრის მზის დანახვისაც გვეშინია, ისეთ რამებს ჩავიდინოთ ხოლმე... კაი ხნის ლოდინსა და ჩუმ-ჩუმით დას-დასობის შეადგენას შემდეგ, როგორც იქნა გამოაშკარავდა აქაურ მედასეთა ორი სია; ერთი აკრეთ წოდებულ ინტელიგენტურ-ლიბერალური დასის თ-დი თუმარაის მეთაურობით და მეორე ვაჭარ ბიუროკრატთა ლ. ლოდინის მეთაურობით, პირველს, თავის მართლაც მეტო ლიბერალურათ შედგენილ სიაში, 73 კანდიდატი ჰქავს და მეორეს 71. ერთივე და მეორეც ძალიან ცდილან მიუდგომლობა გამოეჩინათ თავის

სიების შედგენაში, მარა ორივეს ცალმხრივობა მაინც გვიჩინათ ეტყუბათ. ერთნი ცდილან ხმოსანების მომეტებული ნაწილი ლიბერალური ინტელიგენცია და მოლიბერალე ვაჭრები ყოფილიყვენ და მეორე კი, ხელმძღვანელი დღევანდელი ქალაქის თვითმართელობისა, ცდილობს ქალაქის თვითმართელობა პლუტოკრატთა და მის მოსამსახურე ინტელიგენციას ჩუუდოს ხელში. საეჭვოა, რომ იმათ კანდიდატებმა, საქმე როცა კენჭზე მიდგება, თავისი სიტყვა დაივიან. ეს კი იმაზე იქნება დამოკიდებული თუ კენჭობანობის დროს ვინ ვის უფრო დააძალებს, ჩვენ რამდენათც დავუყვირდით, სიმაზროლე, რომლისთვისაც ვენ ბევრს ჰყვირიან ორივე დას-ს წარამომადგენელნი, კრებების დროს იმათ მხარეზე ჩიბება, ვინც და საით-კენაც ბევრს და უფრო ორატორულათ ლაპარაკობს. ამის მაგალითები ბევრი იყო ამ მოკლე ხანში აქეთ და უწყველია, ხმოსანების ამ არჩევაშიაც ესევე იქნება, თუ, რასაკვირელოა, შაშინდელი თვითმართ-მართელობის ისტორია აქაც არ განმეორადა, რადგან იქაური ტაქტიკის მოსაჩრღელები აქაც ბევრნი არიან, ე. ი. თუ საქმე გაჭირდეს ყველამ უარი ეთქვათ; აი გაჭირების დროს მათი თავის ხსნა!

ა. ი. ი.

მეზაურის შენიშვნები

ქ. მიუსხენია. *)

უკადმია! გარეგნობითვე შეატყუბთ, რომ ეს ხელოვნების დამრგველ-დამთესველია. შერბა ისე გამოიყურება, თითქო ამ საამო შეწეირების შემქნელი ვარო. მრავალი მხატვრობა, ქანდაკებანი, ჩუქურთმა აშეენებს მას სახე-გამომეტყუელებას. ამის გამო ის იხედვით ამაყათ, დღეულათ. უწყველია, მკითხველო, წავკითხავს ან ვაგვიგონია ისეთი ზღაპრები, საცა ერთი აუწერელ სილამაზის კოშკებ-სასახლებებზეა ლაპარაკი, შიგ ზის მზეთ უნახავ; ეს მზეთ უნახავი ოცნებობს, მას რალაც უნდა, რალაც აკლია. ბოლოს ეს რალაც ჩნდება შევიარებულის საბით და იდილოური რომისი კენძი ისვენება. უწყველათ ასეთი ზღაპრებია მოგვარნდებათ, როცა უსურულთ მიუხეხენ-ს სამხატვრო აკადემიას. ეს ზღაპრულო სასახლეა, მზეთ უნახავი—ხელოვნება და მოარსივე, შეყვარებული კი—შიგ მოსწავლე ახალგაზობა. ეს ხალხ-ს ფანტაზის განხორციელება, ოცნების სინამდვილეთ ქტევა.

*) ის. კვლე. № 24.

შევიდეთ შიგნით. უკვე გაცხარებული მუშაობაა. მთელი კლასის მოწაულები ერთი ბერი კაცის სურათს იღებენ. ეს მოხუცი ზის შეგირდების პირდაპირ სტენდასავით მოამალოთ გაკეთებულ ადგილზე. თავი იდაყუზე დაუყრდნია, მის სახეში უსაზღვრო სევდა და ნალევლო გამოიხატება. მხატვრებმა ეს სახის გამომეტყველება ცოცხლათ უნდა ვადღონ ტილოზე; ეს არის მათი მუშაობა და უნდა ეთქვას, ძნელი მუშაობაც. მეორე კლასში დგას ახალგაზდა ქალი, შავში გამოწყობილი, ტირის; ის უფოთ ახლათ დაქვრივებულია; ამ მოსწავლეებმა ეს სურათი უნდა დაზატარა. მესამეში ლამაზი ქალისთვის ტანთ გაუხიდა და ლოკინზე დაუწყვენიდა. ქალი ახლათ გულვიძებულაია, მის თვალში ღებნათა ველვის მთელი მორვეი იხატება; ეს ვენერაა, სილამაზის და სიყვარულის ღმერთია. არ რტებენია ქალს, ამდენ ხალხში რომ ვატიტლებულა? იტყვის გაოცებული მკითხველი. არა რტებენია. აქ ჩვენებური მორცხობა არაა. რას იზამთ,—ასეთია თურმე კულტურა.

სირცხელი კი არა, ეს ერთნაირი შრომაა, ხელობაა; ეს სამუშაო ძალის გაყიდვა, ფულის შექმნა, ამიტომ აკადემას არ ჰორდება მოდლის ძებნა, — ამ ხელობის ხალხი თვითონ მოდის თავის ნებით აკადემიის ეზოში და კმაყოფილია, როცა იქ სამუშაოს იშოვოს. შეიხედეთ დილით აკადემიის ერთ ზალაში, ქვემო სართულში, — ხალხით გაქვდილია; აქ არის ლამაზი და ულამაზო, თხუთმეტის წლის ქალი და სამაიო წლის მოხუცი, წელში მოზნებელი მახინჯი და სიცოცხლით და ეშხით სავსე ვასათობარი ქალი, ხუთი წლის ბავშვი და მისი ახალ გაზდა დედა. ყველანი ბედს უცდიან, რომ აკადემიის რომელიმე მხატვარმა მოდელათ ამოირჩიოს და წაიყვანოს სახელოსნოში (ზოგიერთ საუკეთესო შეგირდებს განსაკუთრებული საელოსნოები აქვთ მიჩენილი). ჩამოსდეს მხატვარი, ირჩევს ერთ ვისმეს, უქნებს ხელს და მსვლ მიჰყვება ცხვარავით.

მოდელს აკადემიაშიც ისეთივე ქირა ეძლევა, როგორც ზევით ვთქვით. იქ მოსიარულე სამოდლო ქალები თუ კაცები აკადემიის წიგნში არიან ჩაყრილნი, მათი ადრესი აკადემიამ ყოველთვის იცის. ყველა ესენი აკადემიის მოდლები არიან და მოდლობაც მათი მუდმივი ხელობა არის.

ქართველი მკითხველი უფოთ იტყვის, რომ ამ ხელობის მიმდევარი ქალები უცქეკლათ ზნეობით დაკეშულნი არიანო. ამ შენიშვნაზე ჩვენის მხრით არას ვიტყვი. ამაზე ლაპარაკი შორს წავიყვანოს. ვიტყვი მხოლოდ, რომ მიუხეხნენ იმ ქალებს გარდა, რომლებსაც მოდლობა ხელობათ აქვთ აჩენილი, არიან ისეთებიც, რომლებსაც ამას სხვა და სხვა

შემთხვევებში კისრულობენ. ასეთების რიცხვი ძალიან ბევრია. აი, ვნახო. დაქვრივდეთ მხატვრის სახელოსნოში

მხატვარი აკადემის დილის ვახტის ნომერი: „საპირია მოდელი, ახალ-გაზდა, ლამაზი ქალი, არ უნდა იყოს აკადემიის მოდელთა სიაში ჩაყრილი.“ იქვე არის დანიშნული მხატვრის სახელოსნოს ადრესიც. დღეს თერთმეტ საათზე უკვე იწყება ქალების პროცესია მხატვრის სახელოსნოს კიბეზე. არიან კიბეზე გამწყრივებულნი და უცდიან სახელოსნოში შესვლის რიგს. ყველა ახალ-გაზდებია და, ვანცხადების თანახმად, ყველა ლამაზი! ამით უკან სულ ახლები და ახლები ემატებიან... ეზო იგნება ქალებით. ქალების ლაშქარია სწორეთ! სახელოსნოში თითოეული შედის. შესვლისთანავე მხატვარს ღიმილით ჰკითხავენ: რის ვადიდება სურს, — სახის თუ მთელი ტანის. „მთელი სხეულის“, ეტბნება მხატვარი და ქალი მაშინვე ტანთ იხდის, თავისი სხეულის სილამაზეს უჩვენებს. მხატვარი აქ მუშტარია, ქალი გამყიდველი. პირველი ათეთვილი-ჩათეთვილიებს ქალს, შემდეგ მის სილამაზეს ან მოაწონებს ან დაიწუნებს. ქალი ისევ ტანთ იცვამს, თავის ადრესს უტოვებს და მიდის. ცხეც მიუხეხენელი ქალის მორცხობა! ასე ვაშინჯავს მხატვარი სხვა ქალებსაც. ყველა ამათში უფრო ლამაზს ამოირჩევს და მისი სურათის ხატვას დაიწყებს.

ენი არიან ეს ქალები? ყველა ესენი სხვა და სხვა ხელობის ხალხია. დავეითხოვო, მაგალითათ ერთს, მეტათ მდიდრულათ გამოწყობილს: აბრეშუმის კაბა აცევა, ხელებზე ახალ-ახალი ხელთათმანები აქვს, თავზე სამი არწინი, ჯინჯვლებიანი შლიაბა, კარსეტში გამოსხარტულია, საცა ვაივლის, „ღუმების“ სუნსა ტოვებს, ამაართანულათ, ამაყათ იხედება, მარა ბუნებრივი გულკეთილობა მისი თვალმოდან მინც გამოხატავს; მიხერა-მომხერაში საკვირველი სიღინძე და ამასთან სინარჩავე ეტყობა. ერთი სიტყვით მეტათ დიდკაცური გამომეტყველება აქვს ლაპარაკში კუვა, ცოდნა და გამოცდილება ემჩნევა. ლაპარაკობს გერმანულ-ფრანგულ-ინგლისურ-იტალიანურ ენებზე. მისი სიტყვებიდან ვაივებთ, რომ ის გუვერნანტკაა, შინაური მასწავლებელი, იცნობს მიუხეხნენში საუკეთესო ოჯახებს და იმათი შინაურობაში უნ შესული ადამიანია. ახლა ალოვა არა აქვს, ვავეითობი შემოკლებია. დღეს დილით ვახტში მხატვრის ვანცხადება წაკითხა და აი კიდევ მოვიდაროგორც ხედავთ, ზნეობით დაკეშულია აქ მოსატენი არაა; ის სამუშაოს ასაღებათ მოვიდა. დავეითხოვო მეორეს: ეს მალაზიაში ნოქრათ ყოფილა. ოარი კერე ვეთ იყო, ძველი ადგილი დაქვრივია, ახალი

ჯერ ვერ უშოვია და დღეს აქ მოვიდა რამდენიმე გროშის საშოვნელათ, თუ რომ მისი სილამაზე მხატვრის მოეწონება. დავიკითხეთ მესამეს: ის ყავახანის კელნერინია. რამდენიმე კვირა ალაგი არა ჰქონდა, ახლა კი იშოვია, ახალ ალაგზე მერე კერეში დადება, მანამდის კი ათი დღე თავისუფალი აქვს და უნდა ეს თავისუფალი დროც სასარგებლოდ გამოიყენოს. მეოთხე: შინა მოსამსახურეა იმასაც ახლა ადგილი არა აქვს, და სხე. და სხე.

ყველა ეს ქალები მოადელობას შემთხვევით კი სრულობენ. სხვა თუ რამე გამოუჩნდებათ, მაშინ იმას მოჰკიდებენ ხელს, დღეს აქ მოვიდნენ, ხვალ ვილაყ უცხოელის განცხადება იბეჭდება ვახუთში: „მინდა გერმანული ნინს ვაგეთილები, ნინს პრაქტიკა“ და ეს ქალებიც მას მიუცივიან ან წერილებს დაუშენენ... ზე ვახუთის შემწევობით იბეჭდენ, რომ რამდენიმე ოჯახი ბავშვებისთვის თვალ-ყურის მკვდებელ ქალს ეძებს და ესენიც იქ მირბიან. აქ საქმე მსწრებაზეა. ამ აქეთ-იქით ხეტებებს, სირბილს, მოუსვენრობას — ცხოვრებისთვის ბრძოლა ჰქვია.

ასე და ამ გვართ მიუჩნენელი ქალი მუდამ ფუცი-ფუციშია, მუდამ შრომაშია; ის ყოველთვის რამე საქმეს აკეთებს, ერთი სიტყვით — არ ძინავს, ცხოვრობს.

როგორ მოჰქმედობს ეს დაუღალავი შრომა მისი ცხოვრების ესრეთ წოდებულ ესტეტიურ მხარეებზე? რაკი ცხოვრება აქ ისე ვასაჭირია, რომ საჭიროა მუდმივი ბრძოლა, შეუწყნარებელი ლუკმაპურის ძებნა, იქნება იფიქროთ, რომ ეს გარემოება მიუჩნენელ ქალს სილამაზე-სიშენიერისადმი ლტოლვილები სურვილს უკარგავს, მაგრამ შეცდებით. აქაური ქალი დაუღალავ შრომასთან ერთად სილამაზის მეტად მოტრფილია. ეს მას ჩაცმა-დახურვაშიაც ეტყობა, სულ უბრალო ტანისამოსი აკვია, მაგრამ ისე ლამაზათ, ისე გემოვნებით შეკერილი, რომ უტყვევლათ მოგეწონებათ. ერთი შეხედვითვე შეამჩნევთ, რომ მას სილამაზე ესმის, მას ამის გეგმა აქვს, მის ხელში სულ უბრალო, უღაზათო რამ ლამაზი და მოსაწონი ხდება. როგორ ახერხებს ის ამას, — ეს მისი საიდუმლოა.

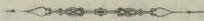
ხშირათ ვიკვივით ხვალმე, ეს და ეს კაცი შეუწყვეტელმა შრომამ, ჯაფამ წელში გატეხაო. ეს საზოგადოათ მართალია, ხოლო მიუჩნენელ ქალზე არა. ჯაფა მას არც ტეხს, არც ამტვრევს. ის ყოველთვის წელში გამართულია, მაწყენილათ თავჩაქვინდრულს და დაღონებულს მას ვერ ნახავთ. მის სახეზე ბუნებით თან დაყოლილი მზიარულება ყოველთვის გამოიხატება. სახე მუდამ უცინის, თვალებიდან სიცოცხლის ალმურა ამოდის... ეს სიცოცხლე მას

ყოველ მიხერა-მიხერაში, ქცევაში, ლაპარაკში ეტყობა. საზოგადოათ ქალს ბევრი ლაპარაკი უყვარს და მიუჩნენელ ქალს განსაკუთრებით. მაგრამ ამ უყვანასწენლის მასლაათს სულ რაღაც თავისებური დალი აწის. როცა ლაპარაკობს, ის სრულიად შეპყრობილია თავისი სალაპარაკო საგნით; მისი სიტყვა გულის სიღრმიდან ამოდის; მოდური, ფორმალური, ნადასაღვეი სჯავასის ვაჟევა არ შეუძლია. მისი ბუნება მეტათ უბრალოა, მარტივია და ასეთ წესს როგვ ვერ ითვისებს.

ხშირათ ვაიგონებთ აკრთვე, შრომა ქალს „ამა-მაკაცებსო,“ ქალობას, ქალურ სინაზ-სინარჩარეს უკარგავსო, გრძობას უხშობს, მთელ ბუნებას უხანსებსო. რომ ეს შემეცდარი აზრა, ამის დასამტკიცებელი ცხადი მაგალითი ისევ მიუჩნენელი ქალია. აქაური ქალი ორი კონტრასტის შეგრთება, ორი ერთანეთის მოწინააღმდეგე მხარეების შეთანხმება. შრომა და ესტეტიური სიამოვნების მოთხოვნილება, პროზა და პოეზია, ფულის ძებნა და უფარობა, ანგარიში და გულწრფელობა, ცივი გონება და აღფრთოვანებულობა გრძობა, მამაკაცი და იმავე დროს დედაკაცი, — აი ეს კონტრასტები. როგორ თავსდებიან ესენი ერთათ? ვაგიცნოთ ამ მხრითაც მიუჩნენელი ქალის ბუნება.

ფ. პატრიშვილი.

(მეზღედი იქნა)

ჩ ე მ ი ს უ რ ა თ ი .

(გაგრძელება *)

სწორეთ თორმეტი წლისა ვიქნებოდი, როცა პირველათ პერანგის ამხანაგი შემეიკერეს. ჩემ სინარულს საზღვარი არა ჰქონდა. ერთ წამს მთელი სოფელი შემოვირბინე და დიდდა და პატარას ყველას ვაჩვენე ჩემი ახალი პერანგის ამხანაგი. თუმცა ამ ჩემი ახალი საცმელით ვამაყობდი, მაგრამ ერთ ხანს ძალიან გამიჭირდა უჩვეუ საცმლის შეგდება. ბოლოს, როგორც იქნა, ამასაც შევეჩვიე და ისე მიღმიძლ აღარ ვიყურებოდი მანზე, როგორც წინათ. ახლა ჩემ სანატრელ საგნათ ვაბდა ერთი რუსული, კიზიროკიანი ქუდი. შობა-აღდგომის დღესასწაულებზე და ზაფხულობათ ქუთაისიდან ჩამოდიოდა ჩემი ტომოთ მღვდლის შვილი, პაველ, რომელიც იქაურ სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. ტომოთე კარგი შეძლებული მღვდელი იყო და შეიღაც მუდამ კარგა-

*) ის. „კვება“ № 23

თავყედა ჩაცმული; არც პავლეს ბოლუზა-შალვარი, არც მისი ლამაზი სამოაგის წყლები ჩემ თვალს არ იტყვედა. ყველაზე მომეტებულათ მე მისი ბნიალა კიზირკიანი შავი რუსული ქული მხბოლავდა, დავინახავდი თუ არა პავლეს, გული შურით ამეცებოდა. ძალიან მინდოდა ჩემთვისაც ეყიდათ ასეთი ქული, მაგრამ ამას მამაჩემს ვინ გაუბედავდა. ოხ, რა ბედნიერი ვიქნებოდი, მეც რომ ქუთაისში სასწავლებელში შევყვებოდი! მაშინ ხომ უძეგელათ მეც მრავიდღენ ქულს. ეს აზრი თავიდან არ მშორადებოდა და ხშირათ დედას ვესაყვედურებდა:

— დედა, ტიპოთე მღვდლის შვილი ჩემზე უმცროსაა და „კვი პირველში“ ყოფილა. მე როდისღა შემეიყენათ სასწავლებელში?

— ო, ნეტავი შენ უჩინიკობას მოგესწრებოდა და მეცე თუნდაც მოცედე, აღარ ვჩივი. ნუ გეშინია, შვილო! ავტო ჩენი ბლაღოზინი მამაშენს ჰპირდება, ეფისკოპოსთან გიშუამდგომლებო; მალე მთავრათ აკურთხებენ და უსათუოთ შეგეყენთ კლასში.

მეც მამა ჩემის მთავრათ აკურთხევას აღდკომის დღესაჲთ მოგელოდი. თვე ისე არ გავიდოდა, რომ დედამხე ბლაღოზინისათვის ძღწეთ არ წაღო მსუქან-მსუქანი უეროლები და ხაჭაპურები, მამაც თითქმის სანახევროთ სულ იმის ყანას მუშაობდა, ბლაღოზინიც, როგორც გვარწმუნებდა, სულ შუამდგომლობდა, მაგრამ თვე თვეს მისდევდა, წელიწადი-წელიწადს და მამაჩემის გამთავრებას კი აღარ ეშველა.

ამასობაში მეც კარგა წამოვიზარდე და მალე საზოგადოა შრომის უღელში გამაყოფინეს თავი. მართალია, პატარაობასს ნებეიერულ ცხოვრებას შეჩვეული არ ვიყავი, მაგრამ ეს უღელი ჩემთვის მეტათ მძიმე გამოდგა. ზაფხულის პაპანაქება სიტყვეს ყანაში თავჩალუნულ მუშაობას და ზამთრის ყინვა-სიცივეებში ტყიანდ შეშის თრევის ევლარ გავუძელ და ერთ შეგინერ დღეც შინიდან ქუთაისში გამოვიპარე. არ იფიქროთ, თითქო ახლაც ქულის ტრფილს ვაგეტყავო ქუთაისში! სამ ოყიანმა თობმა მღლე ქუღაც დამაიწყა და კუღიც, გამოტეხილი უნდა მოგაგახსენოთ, ევლარ გავემეს; იმდენ ტანჯვა-წვალებას, შრომას გამოვეძეცი. ვიცოდი, რომ ქუთაისში ეფისკოპოსის კანცელარიაში სტროკოჲთ იყო დედაჩემის ძმა, მათე აბლაღამე, მაგრამ პირადი ცნობა კი მისი არა მქონია, არასოდეს არ მენახა. ჩაედი თუ არა ქალაქში, პირდაპირ ბიძა ჩემის ძებნას შევედგე. კობეა-კობეით, როგორც იქნა, ვიბოვე და გავეცანი. ძალიან გამოკავრდა ბიძა ჩემი, როცა შეიტყო, რომ მე შინიდან გამოპარული ვიყავი, მაგრამ მეც ძალიან მავრა დავუხედა.

— თუ რამე ნაირათ კლასში არ შემეიყენენ; და

ჩემი შინ გარტუნება ვანიზრახე, უთუოთ რაონში თავს დავეხრიბო მეთქი.

— ხომ არ ვადარებულხარ, რა დროს შენი კლასში შესულა, საცაა წვერ-უღოფაში ამოკვიოა. — მეზუნებოდა ბიძაჩემი. მაგრამ რომ ევრა ვაწყყო რა ჩემ ჯიუტობათან, ბოლოს მოლობა და სასწავლებლის ზედამხედველთან წამეიყენა.

ზედამხედველა კი გუნებაზე დახედა ბიძაჩემს და აღვირისათნ ჰკითხა:

— რა ამბავია, მათე, რაზე ვარჯილობარ? ეს ყმაწვილი ვინაა?

— ეს შენი ქირიმე ჩემი დისწულაა. შინიდან გამოპარულა, უთუოთ კლასში შემეიყენენ, თორემ თავს დავეხრიბობო. აღარ ვიცი რა ვქნა, თქვენც კარგათ მოგვცნებათ, მე ჩემი თავის რჩენა მიჭირს და ამისი კდვე სად შეჭილა. ლეონისერკი ადამიანი ბძანდებთ, მირჩიეთ რავე, როგორა მოუკაცე?

— დიდა კა, მაგრამ არა უშეხარა, მივიღებ. თუ ნიკი შევატყვე და მასთან მუყათობაც ვაშოიჩინა, ეცელები სახელმწიფო ხარჯზედაც მივიღო. ცოტახანს ვაიჭრე, ჩემო მათე, რამეიარათ შეინახე! ყოჩალი ბიკი უნდა იყოს, უთუოთ კარგათ ისწავლოს. ჰა, ხომ კარგათ ისწავლო? — მომიბრუნდა მე ო მადლიანი.

მე სიხარულისაგან ცრემლები წამომივიდა და ხმის ამოღება ევლარ მოვახებრე.

— კარგე, კარგი! ხეალ დღით მოიყენენ და კლასში დავსება. წიგნებსაც მე მიეცემ. ახლა კი მშვილობთ.

მეცა და ბიძაჩემმაც თავი დაბლა დავუკარით და შინ დავბრუნდით.

კლასში სიარულიც დავიწყე. ორი-სამი ჩემზე მოზრდილი მოსწავლეც დამიხედა კლასში. ბიძაჩემი ძალიან ღარბათ ცოჲიობდა; რაღაც საცოდავი ექსსოდე მანეთი ეძღვოდა თვეში ჯამაგირათ და ხშირათ მშიგრ-მწყურვალი ვრჩებოლით, მაგრამ მე მაინც დღე და ღამეს ვასწორებდი, ვეცადინობდი და მალე ჩემ ამხანაგებსაც ვაგასწარა. ნახევარწელიწადსაც არ გაუვლია, რომ სახელმწიფო ხარჯზე მიმიღეს. აი, მაშინ კი მოვიღო ბოლო ჩემ ტანჯვა-წვალებას. სოფელში ძალიან იშვიათათ მეღირსებოდა პურის ჰამა და თავის დღეში ევრ წარმოვიდგენდი, თუ პურით ადამიანი გაქლებოდა. აქ კი პური ყოველ დღე საძლიათ გეკონდა და ამაზე მეტი ბედნიერებოდა იქნება!

შინ ძალიან შეწუხებულეიყენ, ჩემი სახლიდან გაპარეა რომ შეეტყოთ და ბევრი ვეძებნეთ, რამდენსამე დღეს შემდეგ ბიძაჩემს წყრილით შეეტყობინებია, ჩემთან ჩამოვიდა და სასწავლებელში შევიყე-

ნო, ამ ამბავს ძალიან გაეხარებია ჩემი მშობლები. სახელმწიფო ხარჯზე ახალი მიღებული ვიყავი, როცა მამინები ჩემ სანახაეთ ჩამოვიდა. ახალ ტანისამოსში გამოწყობილი რომ მინახა, ძალიან გაეხარდა, ვადა-კაცუნა და მითხრა:

— ეცადე, ისწავლე, შეილო! ვინძლო კაცი გამოივლი და ჩემი სისაყუელ არ გამოიარო.

პირველთა და უკანასკნელთა ტყედადე შებღობსნილოს, მომღიმარე უკანასკნელთა მითხრა: „საყუელი აღარ მინახავს. იმ ზამთარში ვილაქას აღაბზე ვაციე-ბულიყო, ფილტვების ანთებით ავთ გამხდარაყო და გამოსალმებოდა უმადურ წუთისოველს.“

რეა წელმა რეა წამივით ჩქარა ვაიბრინა და სასწავლებელი ჩინებულთა გაეთავე. კაკა დავაქცე-ბული ვახლდით, თვილისსი მინიარიაში: რომ შეეცდი. არც სემინარიაში დავჩინივარა უტოლ-ამხანაგოთ, აქც დამხვდა ერთი ჩემზე არა ნაკლებ ზოზბა; ულვაშებ გადავრეხილი ოსი, პეტრე ბონძევაშვილი. მე და პეტრე ერთმანეთს ძალიან შევეწყვეთ. ჩემი მეგობარი ვერ იყო მაინცა და მაინც სპეტაკი ზნეობის აღმჩინა. ხომ გავტოვონათ, „ხარი ხართან დაბი, ან ფერს იცელის, ან ზნესაო“, მათან დაახლოებამ მეც მალე შემიტკალა ზნე და მთელი შეგირდობის საფრთხიბეგა ვეხდით. საქმეა იყო პატარაებს გაეგონათ: „არქა, სტეფანია და პეტრეო!“ რომ აღაღლისკან დამფრთხალა ჩიტებივით აქეთ-იქით მიმალულიყვენ. ქალაქის ქუჩებში რომ ჩაივლიდი, კინტოებიც მორიდებით ვიყუარებდენ. არა ერთ მათგანს გამოყავდა თავის ფერდებზე ჩემი მეგობრის მუჭის ძალა. მე თუმცა კრივში ვერ მიჩვეული არ ვიყავი, მაგრამ ჩემი ახმაზი შეხედულვებაც შიშის ქარს გვირდა კინტოებს.

ჩემი მეგობარი პიდიარი მღვდლის შვილი იყო და ხშირათ უგზავნიდენ შინიდან ფულებს. ისე კვირა იშვიათათ გავიღობდა, რომ მე და პეტრე საქეიფოთ არ გავაჭრულიკეთი ბურსიდან. ძალიან შემიყვარდა ქეივი და დუქნებში დროს ვატარებდა, მაგრამ ღვინის ჭარბათ სმას მაინცა და მაინც არ ვეტანებოდა და სწორეთ ამ მიზეზით ერთხელაც არ დავუჭე-ჩივართ უფროსებს დანაშაულობაში. პეტრე კი ხშირათ ისე ვალეტყვებოდა ღვინით, რომ ბევრჯელ ბურსაში ზურგიან ამითრეკია, იგი ხშირათ უნახათ უფროსებს დამთვრალი და სხვა არამზაღბალიც ბევრჯელ შესწრებიან, მაგრამ როგორცაც თვალს არიდებდენ.

დიდ ნეტარებაში ვიყავი ბურსაში, მაგრამ ამ ნეტარებას სრულიად მიშხამავდა გომილვეტოკა და ლღობატოკა. მეცადინებას, რაც გამეწყობიდა, არ მკლებდი, ძალიან „ეშუბროვდი“, მაგრამ არ იქნა

და არა, ეს შეჩვენებული საგნები ვერ დავიპოვებდი. თან-და-თან უკან და უკან მიდიოდა და მასწავლებლები ამრეზით მკურნებდენ. სასწავლებელში პირველობას შეჩვეულს ეს მარცხი გულს მიკლავდა და მოსვენებას არ მძღვედა

კანტრ, კონტრ, ფიბტე, სკოტა და სხვა მეცნიერ-ფილოსოფოსთა თხზულებანიც დავსუნე, დი-ახ, დავსუნე, თორემ ჩემ უზადრეც ტინს სად შეეძლო მათი შეგენება?.. მე მაინც თავი ფილოსოფოსათ მომქონდა და მიხერა-მოხერაც კი მიმიმე, დინჯო, ნამდვილი ფილოსოფოსური შევითვისე. მაინცა და მაინც ფილოსოფოსი არც ისე დიდი შეგენებაა საქრო, რომ დიდ ნაკიბს, განვითარებულ აღმჩინათ მიგინიონა. ვგონებ ეშმაკებს საყმეფის ისე არ ეშინათ, როგორც ჩვენში კრიტიკისა. საქმაო, რომელიმე ავტორიტეტი დაიმოწმო, რომ შენი ყალბი აზრი ხალას ოქროთ ვაასაღო. შეიძლება თითონ აზრი ბრივეულათაც ეწენათ, მაგრამ რაკი კონტს, ანუ სკოტს ასე უთქვამს, შეუფრველ ქვეშარტე-ბათ მიჩინებო — ფიქრი ნუ ვაქვს, იმის ჩხრეკა ძიებაში არ შევედენ, მართლა კონტისაა ეს აზრი, თუ სხე-სა არ იფიქროთ, ვითომც მე მას უსწავლეულ, ან საშუალო ნასწავლ აღმჩინებზე ვაზობდე, არა, მე მოვახსენებთ ჩვენ დიპლომან, დიდ განათლებულ კაცებზე. ყველა ჩვენ პურჯებს* დაახლოებით ვიცნობ, ზოგიერთთან მეგობრული განწყობილებაცა მაქვს და კარვთ ვციე მითი გონებრივი ავლა-დიდება.

ჰო, იმას მოვახსენებდით, საქმაო რამდენიმე ავტორიტეტ-მცენიერთა გეგარები იცოდა, რომ განვითარებულ აღმჩინათ მიგინიონ, მეც ამ ავტორიტეტთა გვარების ცოდნის წყალობით მალე მოვიპოვე „ძან განვითარებული ყმაწვილის“ სახელი, რასაკვირვებია, ვერ ამხანავებში და მეტი ვარეთ, საზოგადოებაშიც.

ჩემს ფარულ გავზე „ამომავალი ვარსკვლავში“ წერამ ისე ვამათამაშა, რომ ნამდვილ გავზეშიაც განვიზახე წერილის გავზენა. დამწერე ერთი გრძელი წერილი და გავგზავნე მაშინდელ გავზეთ „დროების“ რედაქციაში, წერილი შეგნებოდა ჩემს შინაურს ცნობრებას, შეგირდებს და მათ უფროსებს, ვერ წარმოადგენთ, რა გულის ფანტკალით მოველოდი იმ ჩემი წერილის დაბეჭდვას. ყოველ გავზეთის ახალი ნომრის ნახვის დროს გული დამიწყებდა საშინლათ ბგაბუტს, საჩქაროთ ვადავათვლიერებდი გავზეთის თვიდან ბოლიმდის და რაკი, ვერ ენახავდი, რასაც ეეძებდი, გულდაწყვეტილი გადავდებდი მას იქით. მე-რეე თუ მეცხრე დავს, როცა ჩვეულებისამებრ ვათვლიერებდი ახალ ახალს ნომრის, უტებ მეორე

გვერდზე ამოვიკითხე მსხვილი ასოებით დაბეჭდილი „ბე—ლი“. ეს გახლდათ ჩემი პირველი სალიტერატურო ფსევდონიმი და მას შემდეგაც აქამომდე სულ ამ ფსევდონიმით ვწერ სტატიებს. გამეხარა ლე მერე კა რიგამ! ფგანებ, ათჯერ კი გადავიკითხე ის წერილი ზედზედ. ჩემი სიხარული მაშინვე ამხანაგებსაც ვაფუჩიარე. გაზეთი ხელიდან ხელში გადადიოდა და ბოლოს ძალზე გაცრეცილი ფკან და მიბრუნდა, ის ნომერი ახლაც მაქვს შენახული, რომ ეუწანდებო ჩემს შთამომავლობას მათი დიდებული პაპის მისაგონებლად.

შემდეგ ამისა დაწვეფე ერთი გრძელი სტატია „სურმოკრული და თვალით ნახული ანბები“ და ჩემი ხელით რედაქციაში წავიღე. რედაქციაში კა ძალ ხალხს მოეყარა თავი და რაღაზედაც გაცხარებთ ბასაბოდენ, შევალე კარი თუ არა, წინ მომეგება ერთი დაბალი ტანის, ხმელხმელი, შეაგერჯანი კაცი და თავზანათ მკითხა!

— უკაცროთ, ენა ბძანდებით?

ამ უცხო საზოგადოებაში უცრათ თავის ამოყოფამ, კრატა არ იყოს, დამაბნია.

— მე... მე... ლ—ძე გახლავარ, არეეით ფუპასუხე მე.

— ლ—ძე... ლ—ძე... როგორღაც არ მაგონდება...

ამ ვარემოებამ ხომ სულმოთლა ამირია დავთრები და არ ვიცი, რა დამემართებოდა, ერთს წელში მოხრილს, სათვალეზიან კაცს რომ არ გამოვეყენე ასეთ ცუდ მდგომარეობიდან.

— არ გახსოვს, ამ ერთი თვის წინათ რომ სტატია იყო ჩვენს გაზეთში ფსევდონიმით „ბე—ლი“, იმის ავტორი უნდა იყოს.

— მართლა? — მომიბრუნდა რედაქტორი.

მე მოხარული კიბოსავით გავწითლდი და თავის დაქანწურებით დავემოწმე.

— ო, დიდათ სასიამოვნოა თქვენი გაცნობა!

მითხრა მან და ხელი ჩამომაჩოვა, მერე მამკიდა ხელი და სუყველანი სათითაოთ გამაცნო.

ახ, ბედნიერებავ! თითქმის ყველა ჩვენს საუკეთესო მწერლებს და მოლაწევებს იქ მოეყარათ თავი და მე ღირსი გავხდი მათი გაცნობისა. ისინი თათბირობდნენ ერთ დიდწინწენლოვან საზოგადოების დაარსების შესახებ და მე, როგორც ჩიტი გველია—გან მოსურბლული გაშტერებით შევეცქეროდი ხან ერთ მოლაპარაკეს, ხან მეორეს. ვითომ იმათ ლაპარაკს ეუფლებდი ყურს ისე გულმოდრინით? არა, მე ვცდილობდი გონებაში აღმებეჭდა იმათი სახე, რომ არ გადამიწყებოდა და შეხედდრის ღროს თავი დამეკრა. მეც რომ არ გადავიწყებოდი და ხშირით მო-

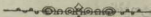
მეკონებინა მათთვის ჩემი თავი, დავინახავდი თუ არა რომელიმე მათგანს, მაშინვე გზას გადაუტელოდი და, ვითომც უცბადეათ, წინ შევეფეთებოდი და დაბლა თავს დავეტკარედი. ჩემი ნაძალადევი საღამით ვწერილობდი სამსახურით (ზოგს პალატის ჩამოგართმევდი, ზოგს ჯოხს მივაწვდიდი და სხვა...) კარგათ გავაცან თავი და მალე მათთვის საჭირო კაციც კი შევიქვენ. გამართადენ თუ არა საქველმოქმედო მიზნით წარმოადგენას, მეც შევეჩხიბებოდი და იმდენს მარბნინებდნენ, რომ მთელი კვირაობით შეწოდა ფეხის გული. ცდამ ფუჭით არ ჩამიარა, ზოგიერთ დიდ ბობოლეებს რაჯახებშიაც შევემტერი და ათასი მლიქვნელობით და სამსახურით საიმედო გზა გავიკავე ჩემი მომავალი კარიერისთვის.

ამასობაში გვხამენებმაც მოაწია, ვომიღვეტეკაც და დოღმატეკა ძალიან შორს დამჩრა. სტუდენტის ხარისხით რომ მაინც დამსრულებინა კურსი, მერე გზა არ იყო, უნდა ჩავდლომოდო ამ შეჩვენებულ საგნებს, მეც ჩავუჯექი და მიეყავი ხელი „ზუბრობას“. მთელი თვის განმავლობაში თითქმის დღე და დამე ვასწორებდი, ვუზბრობდი და ვუზბრობდი და დიდი ვი-ვაგლახით და ქაანწყვეტით ველირსე სტუდენტის დიპლომის მიღებას. აქედენიაში კი ამ შეჩვენებულებმა აღარ გავზავნეს, წიხლი ეყარ და ზიხლით გამოვეთხოვე სასწავლებლის კედლებს, რომელშიაც იმდენი პურმარილი მიჭამია, რომლის ჭერქვეშაც ჩამდენიმე წელს თავი შემოიჯარებია...

გამოველ ცხოვრებაში.

„ბე—ლი“.

(შემდეგი იქნება)

წერაკითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში იყიდება ახალი წიგნი.

ლ ე ქ ს ე ბ ი

თსხუელუბა განჯეკვიდისა.

ავტორის სურათით, ფსია ათი შუქან (გაზავენით თქრთშეტი შუქან). ვინც ათ ცალს დაიბარებს—წიგნი ცხარე შუქრათ დავთმობა, ოკ-დახუთ ცალს—რან ამახათ.

(3—1)

„ქაღლის“ და „ჯაჟილის“ რედაქციი მადანილა 14 იანვრიდან. აბთილმადინის მუხა, № 2, კალმების კორპუსის გვერდით სწორეთ იმის პირდაპირ, სადაც აქამდის რედაქცია იწყულებოდა.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.